

ROMSKA DECA IZ BLOKA 71

Ivana Todorovic

U ovom radu predstavicu svakodnevicu romske dece koja odrastaju u u bloku 71 na Novom Beogradu. Istrazivanje u ovom naselju sprovodila sam cetiri meseca kao student katedre za Etnologiju i Antropologiju na Filozofskom fakultetu za potrebe diplomskog rada . Koriscenje video kamere je bio metod istrazivanja tako da uz ovaj rad prilazem video zapis od 14 minuta pod nazivom "Svakodnevica romske dece u bloku 71¹".

Blok 71 predstavlja jedno od 17 nehidijenskih naselja na Novom Beogradu koja su naseljena romskim stanovnistvom. Naselje se nalazi iza naselja Dr. Ivan Ribar i proteze se uzanim pojasom od savskog nasipa do zamisljenog produzetka ulice Jurija Gagarina. ² Naselje je tip slam naselja koje se definise kao "stambeno naselje u kome je socijalna i envajronmentalna situacija do te mere losa da negativno utice na zdravlje, socijalno i psihicko stanje zitelja. (...) Slam cesto nastaje kao improvizovano skloniste, smesteno na neupadljivom i ponekad losem mestu ali se vremenom pretvara u stalno naselje.(...)Naselje ne poseduje komunalne instalacije, ulicna mreza ne postoji a prilazi ponekad nisu ni staze"

Romi u ovom naselju elektricnu energiju crpe iz starih akumulatora, koje nalaze uglavnom pored kontejnera, koja im je dovoljna za rad televizora i radija kao i za punjenje mobilnih telefona. Vodu za pice uzimaju sa cesme na pijaci u 45 bloku. Vodu donose u plasticnim kanisterima na biciklima ili konjskom prikolicom.

U ovom naselju zive rumunski Romi i Romi koji se izjasnjavaju kao Srbi. Za potrebe mog istrazivanja najvise vremena provodila sam sa porodicom Stankovic, rumunskim Romima koji su se pre desetak godina doselili iz Aleksinca u ovo naselje.

² V.Macura,K.Petovar,S.Vujovic,Siromasna podrucja Beograda,Institut za arhitekturu i urbanizam,Beograd,1977,str.21

Ovu porodicu sacinjava devet domacinstava od kojih jedno cini prosirena porodica dok su ostale nuklearne. Odraslih Roma ima dvadeset a dece tridesetpetoro od kojih su cetiri bebe a najstarija devojcica ima 14 godina.

Romi u ovom naselju zive u prenaseljenim barakama, napravljenim od jako losih, negradjevinskih materijala. S obzirom da zive u ekstremnoj disproporciji velicine i strukture stana u odnosu na velicinu i strukturu porodice, daleko ispod *patoloskog praga* (jedna osoba na 8-10m² stambenog prostora) koji po misljenju francuskog sociologa S.de Lov-a "dovodi do verovatnoce psihickog poremećaja licnosti"³.

Sva deca su okupljena u istoj prostoriji, po nekoliko ih spava u istom krevetu a usled skucenosti prostora kretanje i igra su im ograniceni i nemaju mogucnosti za bilo kakvim izdvajanjem kao ni obedovanjem. Samim tim su narusene osnovne potrebe dece vezane za stanovanje koje navodi Dusan Ilic u "Stan i porodica"⁴ :

-biofizoiloske; spavanje, ishrana, kretanje-igra

-vaspitno-kulturne; diferencirane po uzrastu, predloski odnosno skolski

-psiho-socijalne; osećanje sigurnosti, pomaganje i podrška, druženje, izdvajanje.

Po Oxfamovom izveštaju iz 2002. godine⁵ najcesca oboljenja stanovnika nehygijenskih naselja su: crevne bolesti, parazitske bolesti, infekcije kao i bolesti respiratornih organa. Vodu koju stanovnici ovog naselja koriste za kupanje i pranje sudova uzimaju iz obliznjih taloznika. To je voda koja se skuplja u prirodnim udubljenjima inace mocvarnog tla kao posledica zadržavanja kisnice ili nekog od izvorista podzemnih voda sto govori o ispravnosti ove vode. Sa ovakvom vodom, bez ikakvih hemijskih sredstava peru sudove koje kasnije upotrebljavaju za ishranu.

Deca nemaju osnovne hygijenske navike kao sto su pranje zuba, pranje ruku pre jela niti da pri obavljanju nuzde koriste toalet papir. Prilikom poseta ovom naselju nisam imala prilike da ih vidim kako peru ves, niti da je bilo kakav ves prostrt da se susi, sto znaci da odecu koju pokupe iz obliznjih kontejnera oblance na sebe bez prethodnog pranja.

Vecina dece hoda bosa ili u neadekvatnoj obući, sto je moguc uzrok deformacije noktiju koja je cesta pojava kod dece ovog naselja.

³ M.Zivkovic,Uvodi u sociologiju stanovanja, Arhitektonski fakultet, Beograd, 1975,str.27

⁴ S.Tomanovic-Mihajlovic,Detinjstvo u Rakovici, Institut za socioloska istrazivanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd,1997,str.56

⁵ Oxfam GB,Zdravlje Roma,kancelarija u Beogradu,2003,str.5

Zbog ovakvih uslova zivota deca iz ovog naselja imaju neka od oboljenja navedena u Oxfam-ovom izveštaju ali to mozemo samo pretpostaviti, jer niko od zitelja ovog naselja nema zdravstveno osiguranje u Beogradu i jedine posete lekaru su prilikom porodjaja zena.

Stanovnici ovog naselja su neobrazovani i bave se sakupljanjem sekundarnih tvorevina. Iz tog razloga mozemo reci da se nalaze u “zacaranom krugu bede, nisu ukljuceni u drustvenu podelu rada jer nisu skolovani a nisu skolovani zato sto nemaju elementarne uslove da se skoluju”.⁶ S obzirom da ni njihova deca ne idu u skolu i da nece imati mogucnost nalazenja formalnog zaposlenja, mozemo videti kako se stvara generacijsko siromastvo.

Svi Romi su ukljuceni u rad, muskarci rade na sakupljanju starog gvozdja, zene sakupljaju stari papir a deca rade sa roditeljima ili prose. Sto znaci da je primarna delatnost porodice ekonomska “*van porodice i unutar nje*”⁷.

Najcesci razlozi za neskolovanje ili prekid skolovanja odraslih su siromastvo ili tuca sa decacima iz razreda za koju mozemo pretpostaviti da je u pitanju bilo maltretiranje romskih učenika. Iz ista ova dva razloga, siromastva odnosno ne posedovanja osnovnih uslova za skolovanje deteta kao i strah da ce se detetu nesto lose desiti u skoli odrasli Romi svoju decu nisu poslali u skolu. Medjutim, postoje jos dva razloga zbog kojih njihova deca ne poadjaju skolu. Prvi je da roditelji, i sami ne obrazovani, nemaju svest o znacaju skolovanja. A drugi razlog je da je roditeljima “neisplativo” da decu salju u skole jer se njihovo odsustvo od poslova kojim se zajednica bavi direktno odrazava na prihode njenih clanova.

Deca iz porodice Stankovic odrastaju u porodici koja je karakteristicna za romsku etnicku zajednicu. Romsku porodicu “.karakterise rano zasnivanje bračne zajednice, veliki broj dece i proširena porodica u kojoj vladaju patrijarhalni običaji i regule.”⁸ Svi

⁶ A.Mitrovic,Problemi skolovanja Roma,str.654, Vodice kroz Romonoloske studije,letnja skola “Romi, predrasude, zablude, alternative”, Društvo za unapredjenje romskih naselja,Vlasina 2000.

⁷ http://www.komunikacija.org.yu/komunikacija/casopisi/sociologija/XL_2/CI06/document

⁸ Ibid

odrasli Romi su mladi stupili u brak. Zene najcesce sa 14,15 godina a muskarci sa 15, 16 godina.⁹ Svi sklopljeni brakovi su endogamni .

Romske zene iz ove porodice su mi rekle da su njima bracne partnere birali njihovi roditelji i da bi volele da njihove cerke same biraju sebi partnera.

S druge strane Katarina Stankovic(20god.) je imala dve razlicite price o svojoj udaji, jedna se odnosila na slobodan izbor partnera a druga na izbor partnera koji joj je izabrao brat govoreci tom mladici “zete,zete”. Takodje, Zorica Stankovic (40god.) je rekla da svojim erkama nece dati da zive sa muzem van njene porodice sto znaci da je vrlo verovatno da ce im muzeve naci ona i njen suprug jer po njenim recima “njihovi muzevi ce da rade sa Milijom na traktoru “. Mozemo zakljuciti da roditelji i dalje biraju bracne partnere svojoj deci.

Nevinost je obavezna i za musko i zensko dete koje stupa u brak. Posto po njihovim recima, devojka ne sme da bude zena kad stupa u brak a u brak stupa vec sa 14,15 godina devojcica postaje devojka nakon dobijanja menstruacije kada je po recima Olge Stankovic(37god.) vec spremna da radja. Decak ne postaje muskarac kada udje u brak vec kad krene sam da radi sa konjem

U prosirenoj porodici Milije Stankovica(41god.) vladaja patrijarhalni obrazac, on je autoritet i veliki gazda porodice u kojoj pored ozenjenih sinova zivi i udata kci. S obzirom da svojim erkama nece dati da zive van porodice i da ce se njihovi muzevi baviti istim delatnostima kao i on mozemo zakljuciti da ce ekonomska dobit ostati *unutar porodice*.

U porodici Stankovic muskarci su “hranitelji porodice i imaju monopol u donosenju odluka dok zene imaju ulogu majke i odgovornost za podizanje potomstva”.¹⁰ Medjutim, zenama iz ove porodice je dodata jos jedna funkcija a to je da “radi ko musko”. Pored obaveza koje su vezane za kucu, odnosno spremanje hrane i cuvanje dece kao i vodjenje racuna o svojim muzevima, ove zene moraju i da rade. Na isti nacin se vaspitaju i devojcice s tim sto Slavisa Stankovic (33god.) svoje cerke uci i da se ne

⁹ “Kod Roma je tracionalno rano stupanje u brak, muskarci sa 14, 15 godina a devojcice sa 12,13 godina.”,Romi u Srbiji, Centar za antiratnu akciju,Institut za kriminoloska I socioloska Istrazivanja, Beograd,1998,str.57

¹⁰ http://www.komunikacija.org.yu/komunikacija/casopisi/sociologija/XL_2/CI06/document

svadjaju sa svojim muzevima kao sto se ni njegova zena ne svadja sa njim. Takodje, devojce tj. buduće zene ne smeju da “skitaju” sa muskarcima dok za muskarce ne vazi isto pravilo. Medjutim, Zorica(40god.), Katarina(20god.), Natasa(23god.) su mi rekle da romskim zenama nije tesko. Aleksandra Mitrovic u “Brak i porodichni odnosi kao cinioci drustvenog položaja Roma” ovakvu pojavu da romske zene ne pruzaju otpor svojim muzevima i ne pokazuju nezadovoljstvo, objasnjava : “Romkinja se udaje u najranijem dobu i njena socijalizacija se odvija u okviru porodicnog okruženja u kojem vladaju strogi patrijarhalni zakoni. Budući da se znaju dužnosti (retko kad i prava), supruga koja je to postala kao dete (udaje se kada joj je jedva 12, 13 godina), prihvata dužnosti u porodici, od kojih je najvažnija: rađanje. Bez obzira što će to rađanje biti često, što će je u određenom (posebno u zdravstvenom) pogledu i opteretiti, Romkinja time neće biti preterano nezadovoljna, kao što se to može često sresti u nekim drugim etničkim grupama. Ako je njen život ispunjen samo rađanjem dece, ona će decu voleti, a hranioca dece poštovati. Poštovanje muža, pokornost i neprikosnovenost njegovog autoriteta pre je izraz zahvalnosti za obezbeđenu egzistenciju deci nego izraz ljubavi”¹¹.

Za vaspitanje svoje dece, odrasli članovi porodice Stankovic su mi i za musku i za zensku decu govorili da trebaju da budu postena i da ne krađu. Sto znaci da su odrasli Romi svesni stereotipa koji postoje o njima odnosno stereotipa koji je cest kod neromskog stanovništva o Romima kao lopovima. Takodje, i odrasli i deca su cesto pevali romsku pesmu “Caorije Sukarije”, ocevi su cesto trazili da snimam decu kako igraju a Milija Stankovic sa svojom suprugom Zoricom je trazio da ih snimam dok pevaju “..Ciganin sam voljena..” sto znaci da oni isticu svoj romski identitet.

Prvo sto se uocava u vezi sa stilom zivota članova porodice Stankovic je kontrast izmedju nacina na koji sebe pretstavljaju i realnim uslovima u kojima zive. Nacin oblacenja zena i devojcica, i kolicina zlata koju poseduju oba pola je, izgleda, jedini vid kompenzacije za siromastvo u kojem se nalaze. Druzenje samo sa prijateljima koji su rumunski Romi i neromima sa kojima sede ispred prodavnica u blizini naselja ukazuje na zatvorenost ove porodice i suzavanje socijalnog kruga na osobe koje se nalaze na istoj, ili slicnoj drustveno-socijalnoj lestvici. Slobodno vreme, koje je u stvari dokolica, članovi ove porodice provode, pored povremenih “veselja” i gledajuci tele-novele. Uticaj ovih

¹¹Ibid

serija se posebno vidi na devojčicama koje se, identifikujući sa likovima iz serija, nadaju istoj budućnosti, odnosno kako Marija kaže “..i na kraju se svi vengavaju”. Patrijarhalna sredina, oslikana u ovim serijama, nudi ovoj deci obrazac koji je slican onom u kom ona i odrastaju. .

Roditelji pred decu postavljaju određene dužnosti koje ona moraju da ispune u toku dana. Devojčice su obavezne da čiste kuću, peru sudove, čuvaju mladju decu, idu u prošnjju, skupljaju stari papir i prebiraju odecu za nosnju. Decaci imaju obavezu da rade na sakupljanju starog gvozdja i papira. Sto nas dovodi do zaključka da roditelji musku decu uče kako da rade sa konjem, voze traktor i kamion i prodaju staro gvozdje dok zensku decu uče kako da spremaju hranu i kako da obavljaju kućevne poslove, prebiraju stari papir i odecu kao i kako da “prodaju detinjstvo” na ulicama dok prose. Zbog navedenih činioaca koji određuju svakodnevni život ove dece niko od njih ne pohađa školu. Posledice su da deca iz ovog naselja nemaju razvijenu ni prostornu niti vremensku orijentaciju, imaju jako lošu artikulaciju pokreta, slabo razvijen pojmovni aparat i kao i većina romske dece u Srbiji “nisu izložena nikakvoj intelektualnoj stimulaciji”¹².

Iz svega navedenog možemo zaključiti da romska deca imaju “kratko” detinjstvo koje je determinisano siromastvom i zatvorenom patrijarhalnom zajednicom koja ima tradiciju ranih brakova i odsustva iskustva školovanja . Svakodnevice romske dece koja je najviše ispunjena radnim delom dana se razlikuje od svakodnevica njihovih vrsnjaka, neromske dece. Takođe, romskoj deci iz ovog naselja kao i većini romske dece u SCG su uskracena sva prava koja poseduju po Konvenciji prava deteta:¹³

“Član 27: Životni standard

Svako dete ima pravo na životni standard koji mu omogućava potpun telesni, duhovni, duševni, socijalni i zdrav razvoj. Obaveza roditelja je, na prvom mestu, da za decu obezbede odgovarajući životni standard. Ali, obaveza države se sastoji u brizi o tome da se prava deteta mogu ostvariti. Ova obaveza države može sadržavati i materijalnu pomoć države roditeljima.

Član 24: Zdravlje i zdravstvene službe

¹² J. Cvorovic, *Gypsy narratives: from poverty to culture*, Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Etnografski Institut, Beograd 2004; str.54

¹³ Konvencija o pravima deteta je prihvacena od Plenarne skupštine Ujedinjenih nacija 11.12.1989

Svako dete ima pravo na najviši mogući standard u smislu zdravstvene brige. Pri tome, u najvažnije zadatke države spadaju osnovna zdravstvena briga, preventivna medicinska zaštita, zdravstveni odgoj putem pojašnjenja datih u javnosti, kao i redukovanje stope smrtnosti kod novorođenčadi. Sve države se u vezi s tim obavezuju na razvijanje saradnje u cilju omogućavanja pristupa zdravstvenim službama svoj deci sveta.

Član 26: Socijalna sigurnost

Svako dete ima pravo na socijalnu sigurnost uključujući socijalno osiguranje.

Član 28: Odgoj i obrazovanje

Svako dete ima pravo na obrazovanje, a obaveza države pri tom je da besplatno pohađanje osnovne škole učini obaveznim, da razvija različite forme daljeg obrazovanja i da deci, shodno njihovim sklonostima, omogući pristup visokoškolskim ustanovama. Disciplina koja je pri svemu tome neophodna u školama ne sme kršiti prava niti dostojanstvo deteta. Razvoj saradnje trebao bi da pospeši izvedbu ovog prava.

Član 31: Slobodno vreme, odmor i kulturne aktivnosti

Svako dete ima pravo na mir i odmor, kao i pravo na igru i učešće u kulturnim i umetničkim događajima.

Član 32: Rad dece

Svako dete ima pravo na zaštitu od rada koji ugrožava njegovo zdravlje ili sprečava njegovo obrazovanje i razvoj. Država utvrđuje najnižu starosnu granicu za dobijanje radne dozvole i reguliše sve uslove rada.”¹⁴

Literatura koja je koriscena za diplomski rad:

1. N.Kocić Rakočević, A.Miljević, *Romi i obrazovanje*, Beograd, 2002.
2. S.Tomanović-Mihajlović, *Detinjstvo u Rakovici*, Svakodnevni život dece u radničkoj porodici, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd 1997.

3. I. Spasic, *Sociologija svakodnevnog zivota*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
4. Z. Trebjesanin, *Predstava o detetu u srpskoj kulturi*, Jugoslovenski Centar za prava deteta, Beograd, 2000.
5. F. Arijes, *Vekovi detinjstva*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1994.
6. S. Kon, *Dete I kultura*, Zavod za udzbenike I nastavna sredstva, Beograd 1991.
7. S. Tomanovic, *Sociologija detinjstva*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004.
8. V. Macura, K. Petovar, S. Vujovic, *Siromasna podrucja Beograda*, Institut za arhitekturu i urbanizam, Beograd, 1977.
9. M. Zivkovic, *Uvodi u sociologiju stanovanja*, Arhitektonski fakultet, Beograd, 1975.
10. *Romi u Srbiji*, Centar za antiratnu akciju, Institut za kriminoloska I socioloska Istrazivanja, Beograd, 1998.
11. Oxfam GB, *Zdravlje Roma*, kancelarija u Beogradu, 2003
12. J. Cvorovic, *Gypsy narratives: from poverty to culture*, Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Etnografski Institut, Beograd, 2004.
13. S. Naumovic, M. Jovanovic, *Childhood in South East Europe*, Belgrade-Graz, 2001.
14. Fond za humanitarno pravo, *Romi u Srbiji*, Press now, 2002.
15. Vodic kroz Romonoloske studije, letnja skola "Romi, predrasude, zablude, alternative", Društvo za unapredjenje romskih naselja, Vlasina 2000.

IX IZVORI

1. <http://ssla.oneworld.net/article/view/107461>
2. <http://www.danas.co.yu/20050210/terazije1.html>-dekada
3. http://www.komunikacija.org.yu/komunikacija/casopisi/sociologija/XL_2/CI06/docume
4. http://www.dados.org/srbija/Menschenrechte/Grundkurs_MR3/Kinderrechte/Dokumente/dokument.htm